

14. ԽՈՒԴԱՎԵՐԴԻ՝

Ավալ ժամանակին ընում ա շինում մի թագավոր: Էդ թագավորը էնքամ մալ ու դուլվաթի տեր ա ընում, որ էլ չէլած. սաղ աշխարքի թագավորներից հարուստ ա ընում, համա ընչին էր պետքը, խեղճի աչքին ոչ մի բան չէր գալի:

Խեղճը ըսքան մալ ու դուլվաթի միջին մի պտուղ չուներ, որ իրանից եղը իրա կարողութունը, իրա թագավորութունը վայելեր:

Ամեն՝ օր ըսենց դառը-տխուր դուա էր գալի իրա ամարաթի աղաքի Անմահական բաղչումը ման գալի, էլի ըտենց դառը-տխուր եդ դառնում ամարաթը:

Մի դարվիշ ա ընում, որ աչքը մի սարի վրա ա ընում, չունքի էդ սարումը շատ մալ ու դուլվաթ կար, միջին էլ մի հունարով Ֆանառ. էդ Ֆանառը ինչ ուղենայիր՝ անիլ կտար քեզ հմար:

Էդ դարվիշը լավ ուսմ քցել ա իմանում:

Մի օր ասում ա. «Բերեմ ուսմ քցեմ, բալքի մինը գտնվի, որ կարենա մենի էդ սարը՝ Ֆանառը հանի տա ինձ»: Ռամ կքցի՝ դուս կգա էդ թագավորի տղի վրա:

Էգսի օրը վե կկենա կընկնի ճամփա դպա էդ թագավորի երկիրը:

¹ Խուղավերդի թուրքերեն նշանակում է՝ Աստվածատուր (Մ. Բ.):

Ըսենց կէթա, կէթա, կէթա, շատն ու քիչը աստոժ գիտա,
կհասնի էն թագավորի երկիրը:

Դուռ կէթա թագավորի ամարաթի աղաքի խնամաքարին կնըս-
տի. թագավորի նոքարները դուս կգան էս դարվիշին կհարցնեն.—
Հը՛, ի՞նչ ես ուզում, դարվիշ բարա:

Դարվիշը կասի.— Նկեկ եմ թագավորի կուշտը, բան ունեմ՝
նոքարները կէթան թագավորին իմաց կտան, թե՛ ըսենց մի
դարվիշ էկել ա քեզ տենա:

Թագավորը կհրամայի մի բուռ ոսկի տան, ճամփու դնեն:
Կտանեն մի բուռը ոսկի կտան դարվիշին, որ էթա:

Դարվիշը շիրիցը կհանի էրկու բուռը կղրկի թագավորին, կա-
սի.— Ես աղքատ չեմ, ես էկել եմ թագավորին իրան տենամ, թա-
գավորի հեննա գործ ունեմ:

Նոքարները կէթան թագավորին կասեն դարվիշի ասածները:
Թագավորը էն սհաթը կհրամայի, որ նեքսե թողան՝ գա տենա
ի՛նչ ա ուզում էդ դարվիշը:

Կէթան դարվիշին կբերեն թագավորի կուշտը: Դարվիշը նեքսե
կմննի խոր զլուխ կտա, ձեռները կդնի դոշին կկաննի:

— Հը՛, դարվիշ բարա, ի՞նչ ես ուզում, խի՞ ես էկե,— հարց-
նում ա թագավորը:

— Զա՛դ չեմ ուզում, քու սաղո՛ւթյունն եմ ուզում,— ասում ա
դարվիշը,— էկել եմ, որ քու դարդին դարման անեմ:

— Է՛հ, դարվիշ բարա, ուզա ուզածդ տամ, թող դնա՛ քու
բանին, դու ի՞նչ կարաս իմ դարդին դարման անի,— ասում ա
դառը-տխուր թագավորը:

— Թագա՛վորն ապրած կենա, ես փողի կարոտ չեմ. ո՛չ էլ
բանի հմար եմ էկե, հենց քու դարդի խաթեր էկել եմ դարդիդ
դարման անեմ,— ասում ա դարվիշը:

— Որ ըտքան դեմ ես քնկնում, ա՛յ դարվիշ, քեզ կասեմ իմ
դարդը, համա դու իմ դարդին դարման չես կարա անի: Ա՛յ, տե-
նո՞ւմ ես իմ ըսքան մալ ու դուլվաթը, իմ զոռբայությունը, որ ին-
ձանից զոռբա, ինձանից հարուստ թագավոր չկա սաղ աշխարհու-
մը, համա ի՞նչ անեմ, մի պտուղ չունեմ, որ իմ մահից եղը իմ
ըսքան մալ ու դուլվաթը վայելի, իմ երկրին թագավոր ըլնի. հենց
էդ դարդն ա, որ ինձ գշեր-ցերեկ էրում ա, փոթոթում,— ախ անե-
լոն ասում ա թագավորը:

— Թագա՛վորն ապրած կենա, ի՞նչ կտաս, որ ես մի ընենց դեղ անեմ, որ քեզ մի լավ տղա ըլնի,— ասում ա դարվիշը:

— Որ սաղ Թագա՛վորութլունս էլ ուզես կտամ, Թաքլա դուշմանահար չըլնեմ ես:

— Չէ՛, Թագա՛վորն ապրած կենա, սաղ Թագա՛վորութլունդ քեզ հալալ ըլնի. Թե որ խոսք կտաս տղեդ մենծացած վախտը տաս ինձ, էնա դարդիդ էս սհաթը դարման կանեմ, որ էլի սաղ-սալամաթ բերեմ տղեդ քեզ տամ. Թե դաբուլ ես՝ լավ, Թե չէ՛ հո դու գիտաս. ես հենց եկել եմ քու խաթեր, ոնց որ քեզ սրտացալ բարեկամ:

— Ղա՛բուլ եմ, աղպեր, բա՛ դաբուլ չե՛մ. Թո՛ղ ինձ տղա ըլնի՛ մի քանի տարի էլ Թո՛ղ քու կշտին ապրի. բան չկա, մինակ ընդար ըլնի, որ էլի տղիս սաղ-սալամաթ բերես տաս ինձ,— ասում ա ուրախ-ուրախ Թագա՛վորը:

էն սհաթը դարվիշը ջիբիցը մի խնձոր ա հանում տալի Թագա՛վորին, ասում ա.— Ա՛ռ, Թագա՛վորն ապրած կենա, էս խնձորը կես արա, կեսը դու կե, կեսն էլ տու Թագուհուն, որ նա ուտի. Թե քեզ տղա չէլավ՝ իմ արինը քեզ հալալ ա,— ասում ա դարվիշը ու խոր գլուխ տալի, ամարաթից դուա գալի, էթում իրա բանին:

Թող դարվիշն էթա, մենք դանք խաբարը տանք մեր Թագա՛վորիցը:

Թագա՛վորն ա՝ ուրախ-ուրախ խնձորը առնում ա մենում Թագուհու օթախը. խնձորը կես ա անում, կեսը տալիս ա Թագուհուն, կեսն էլ ինքն ա ուտում: Անց ա կենում մի ամիս, էրկու ամիս, իրեք ամիս, մախլասի՛ ինն ամիս, մեր Թագուհին ծունկ ա շոքում մի նաշխուն, սիրուն տղա ա բերում. էնքա՛մ սիրուն, էնքա՛մ սիրուն, որ էլ չէլած: Թագա՛վորը, որ տղին չի տենում՝ ուրախութլունիցը խելքը էթում ա, էնքա՛մ ա ուրախանում. բերում են լավ կնուք են անում, սաղ պալատականներովը օխտն օր, օխտը դշեր քեֆ են անում, տղի անումն էլ դնում են խուզավերդի:

Ըսենց ուրախ անց ա կենում մի տարի, էրկու տարի, տասը տարի, տասնհինգ տարի, ըսկի Թագա՛վորի միտը չի ընկնում դարվիշին տված խոսքը: Հենց էդ վախտերքին օրեն մի օրը Թագա՛վորի նոքարները՝ դալիս են Թագա՛վորին ասում.— Թագա՛վորն ապրած կենա, մի դարվիշ ա էկե. ուզում ա քեզ տեսա:

Թագավորը հենց էս ա լսում՝ ուշը էթում ա, վեր ընկնում: Քոմմա նազիր-վեզիրը, քոմմա պալատի մարդիկը թոփ են ընկում Թագավորի ուշը վրա են բերում. նո՛ր Թագավորի խելքը, որ գլուխն ա գալի, կանչել ա տալի նեքսե դարվիշին:

Դարվիշը գալիս ա նեքսե, խոր գլուխ ա տալի Թագավորին, ասում.— Թագավորն ապրած կենա, մի տղ ա, որ դու ինձ խոսք տվիր տղիդ հմար. հմի էկել եմ, խոսքիդ տե՛ր ես, թե չէ:

— Ամա՛ն, դարվիշ բաբա, վերե՛ առտոժ, նեքքե՛ դու, ուզա ե՛րկիր, քա՛ղաք, մա՛լ, դո՛վաթ, հարստութիւն՝ քոմմա տամ, Թաքլա տղիցս ձեռ քաշի, մեղք եմ, ումուդ-ապավենս մի՛ կտրի,— մղկտալոն ասում ա Թագավորը:

— Ձե՛, Թագավորն ապրած կենա, մի զադի էլա փափադ չեմ, մենակ տղեդ եմ ուղում, դու գի՛տաս. իմացի, որ շտապ ալարը շատ փիս կըլնի,— ասում ա դարվիշը:

Թագավորն ա՛ դառը-տխուր լալով-լալաջով էթում ա տղի կուրը բռնում բերում տալի դարվիշին, ասում ա.— Դա՛րվիշ, դո՛ւ քու ասածը արիր, աստու սիրուն, ամանաթ, ամանաթ տղես քեզ ամանաթ տա՛ր, համա էլի տղես բերես,— աղաչանք ա անում Թագավորը: Տղի գլուխը, թուշը սլաշում ա՛ ճամփու դնում:

Թագավորին թողանք ըստե, գանք խաբարը տանք դարվիշին ու Թագավորի տղիցը:

Դարվիշը Թագավորի տղին վեր ա ունում ընկնում ճամփա. էթում են, էթում են, էթում են՝ մի օր, էրկու օր, իրեք օր, մախլասի՝ մի շաբաթ, հասնում են մի մենժ սարի. դարվիշը շիբիցը էրկու թլամի գիրք ա հանում. մինը տալիս ա Թագավորի տղին, ասում ա.— Ա՛ռ էս գիրքը դու կարդա, էս մինն էլ ես կկարդամ, էնքա՛մ կկարդանք, որ էս մենժ սարը, տենում ես, էրկու փայլ կըլնի, հենց որ սարը կդացվի՛ դու անխոս նեքսե կմնես, ընտե մի Ֆանառ կա՛ վի կունես էլի անխոս դուս կգաս: Տե՛ս, ընտե լիքը ալնունք, անգին քարեր կա, չընի՛ թե Թամահ անես՝ վերեսս հա՛, թե չէ՛ սարը էլի եզ կխփվի, դու կմնաս ընտե, ես՝ ըստե: Հենց որ Ֆանառը դուս բերես էն քոմմա մերն ա ու մերը, չունքի էն Ֆանառը մենժ հունար ունի. իմացա՛ր: Էրկուսս էլ ֆողեց-ֆողի կկորչենք:— Էս քոմմա Թամահ ա անում դարվիշը Թագավորի տղին ու ասում.— Դե՛, կարդա՛. ես էլ եմ կարդում:

էրկուան էլ իրար հեննա կաննում են ու կարդում. ըսենց կարդում են, կարդում են. մի սհաթ, էրկու սհաթ, իրեք սհաթ, մին էլ ի՞նչ տեհան՝ հրես, դրուստ որ, սարը ճղվեց. էրկու կես էլավ, էն սհաթը թագավորի տղեն նի կմենի նեքսե, կէթա Յանաուր վե կունի, եդ կգա դպա դուա, համա դե իսանի թամահ էր էլի՝ շէլավ, որ էն անգին քարերը, էն կիտուկ-կիտուկ բռլիանտները շտեհա՛վ, խեղը մաղելուն միտք արեց, թե. «Շա՛տ էլ դարվիշը ասեց՝ մի՛ վեր-նի. ըստե ի՞նչ կա որ, հազիր վե կունեմ, դրադին էլ մոտ եմ, էն սհաթը մի ոտ կքցեմ՝ դուա կթռնեմ էն էրեսը. ընչանք սարերը գան իրար կպնեն զաթի ես էլ դուա կթռնեմ»։ Կասի, կպպզի էդ կիտած-կիտած բռլիանտների կշտին՝ ծոցերը, քերերը կլցնի։

Էնքա՛մ դարվիշը ձեն կտա. «Ա՛ման, խուդավերդի, վեր ածա՛, վեր ածա՛, սարերը կխփվի», խուդավերդին շի լսի, քերերը կլցնի. հենց կուզենա, որ դուա գա՝ սարերը էլ եդ էն սհաթին կգան իրար կկպնին, թագավորի տղեն կմնա սարի միջին, դարվիշը՝ էս դիհը։

Դարվիշը էս որ կտենա՝ շատ վա՛յ կտա գլխին, համա դե էլ ի՞նչ կարար անի, ձեռին ճար չկար։

Վախլութլունիցը գլուխ կառնի էն թագավորի երկրիցը կկոր-չի, որ ինչ ա՝ թագավորը շիմանա իրա արածը, իրան քյալլա անել չտա։

Թող դարվիշը գլուխ առնի կորչի, մենք գանք խաբարը տանք էն խեղճ տղիցը։

Տղեն էս զուլումը որ տենում ա, շատ ա գլխին ոտին տալի, համա դե՛ ձեռին ի՞նչ կար, ի՞նչ կարար անի, ո՛նչ մի հնարք չէր գիտա՝ ո՛նց դուա գա էդ եքա՝ սարի միջիցը. էնքան ըսենց միտք ա անում, լալիս ա, ընչանք լավ նղըղում ա, գլուխը դնում գեննին, ֆողի վրա քնում ա։

Շատ ա քնում, թե քիչ, աստոծ ա խաբար, բիրդան մի ջրի խշոցից զարթնում ա. զարթնում ա տենում ա՝ էլի էն սարի միջին ա. էս յան ա ման գալի, էն յան ա ման գալի. տենում ա հրեն մի փետի կտոր. էթում ա փետը վերնում գալի էն ջրի խրշոցի տեղը։ Փորփըրում ա ըսենց, էնքամ փորում ա՝ բիրդան մի եքա գետ ա բացվում, ընե՛նց վարար, ընե՛նց վարար, որ էլ չեմ կարա ասի։ Մին էլ տենում ա հրես մի մենծ տախտակի կտոր ջրի էրեսին գալիս ա. անխոս տախտակը կալնում ա, ինքը վրեն նստում, ասսուե

անումը տալիս ա՛ ընկնում ճամփա. միտք ա անում, թե բալքի էս ջուրը տանի մի լիս աշխարհ Գանի:

Ըսենց տղեն ջրի էրեսին տրմպտըմպալոն էթում ա. էթում ա մի սհաթ, էրկու սհաթ, իրեք սհաթ, մախլասի՝ մի օր, տենում ա յափաշ-յափաշ լիս ա էրեւում: Մի թիքա էլ որ էթում ա՝ բիրդան տախտակը դեմ ա ըլնում մի ծառի քոքի, էլ չի էթում: Տղեն որ տենում ա տախտակը էկավ դրադ, ինքն էլ վեր ա գալի վրիցը է՛ս յան ա էթում, է՛ն յան ա էթում՝ տենում ա ըստերանք ըսկի իսանաոտ չի էրեւում, լափ վիրունի տեղ ա: Նստում ա մի քարի վրա, մի կուշտ լաց ա ըլնում. սրա ձենին մի շորան ա գալի, տենում ա հրես մի սիրունիկ տղա նստած մեն-մենակ լաց ա ըլնո՞ւմ, լաց ա ըլնո՞ւմ, ո՞նց լաց, որ կողքի քարերն են մղկտում:

Մոտ ա գալի հարցնում.— Տղա՛, օձն իրա պորտովը, դուշն իրա թևովը ըստերանք չէր էկե, դու ո՞նց սիրտ էս արե էկե:

Տղեն ո՞ր գլուխը բանձրացնում ա շորանին տենում՝ ուրախանում, աշխարհովը մին ա ըլնում, ասում ա.— Ա՛մի ջան, ա՛մի, սոված մեռա, ըսկի դադ շո՞ւնես ուտելու:

Չորանը ասում ա.— Ա՛ռ, այ որդի, ես եմ էս էրկու գարե ճաթը, ա՛ռ ըս էլ դու կե՛ր:

Տղեն ճաթը առնում ա ուրախ-ուրախ վրա պրծնում՝ ընե՛նց ա ուտում, կասես դառան խորոված ըլներ:

Չորանը վերնում ա տղին տանում իրա տունը, կնկանը ա-սում.— Ա՛ռ, ա՛յ կնիկ, աստո՞ծ մեզ մի թաղա տղա էլ ա դրկե. թող օխտը տղա շունենաք, ութը ունենաք: Լա՛վ պահի, մուղալիթ կաց, քու էրեխեքանցիցը մի ջկի. ես էլ էն վիրունի տեղը կաթ, մածուն, դադ կշինեմ, կրերեմ յուլա կէթանք:

Կնիկը ուրախ-ուրախ ջուր ա դնում, թամուզ տղի շորերը վա-նում, գլուխ-մլուխը թամզացնում ու իրա էրեխեքանց հեննա խառնում:

Ըսենց անց ա կենում մի տարի, էրկու տարի, օրենը մի օր էս տղի միտն ա ընկնում, որ իրա ջիբին անգին քարեր կա:

Մինը հանում ա տալի մորը, ասում ա.— Ա՛ռ, ա՛յ մեր, տար բազար էս անգին քարը ծախի, բե՛ յուլա էթանք, համա տես չխաբ-նըվես:

Մերը ուրախ-ուրախ քարը տղի ձեռիցը առնում ա, էթում բա-

դար. դուզ տանում ա մի սառաֆի կուշտ, հանում ա քարը սառաֆին շանց ա տալի ասում ա.— Չէ՞ս առնի էս քարը:

Սառաֆը որ չի տեսնում էդ անգին քարը, խելքը էթում ա՝ էնքամ հաժմանում ա, ասում ա.— Խի՞ չես առնի, զաթի ես էլ ըդենց քարի ի ման գալի, գինն ի՞նչ ա:

— Ի՞նչ արժողությունն ա, էն տու,— ասում ա կնիկը:

— Հարի՛ր մանեթ կտամ,— ասում ա սառաֆը:

Կնիկը հենց իմանում ա իրա վրա ծիծաղում ա, ասում ա.— Ի՞նձ ես ձեռ առն:

— Հինգ հարի՛ր կտամ,— ասում ա սառաֆը ու ջիւրիցը փողը հանում ա, համըրում:

Կնիկը ուրախ-ուրախ փողը վերնում ա լցնում ջերը, քարը տալի սառաֆին, էթում: Էթում ա բազար, է՛ս յան ա ման գալի, է՛ն յան ա ման գալի, ի՞նչ որ պետք ա առնում ա, էրեխեքանց հմար շորեր, իրա հմար մաշկներ, շորեր, մախլապ՝ ի՞նչ որ պետքն էր, քոմմա առնում ա, էթում ա տաք կիրակուր էփում, ուտում են, խմում, քեֆ քաշում, պառկում քնում:

Օրենը մի օր էս տղեն մորիցը թաքուն վեր ա կենում էթում բազար, դուզ մի սառաֆի կուշտ: Տղեն էթում ա մի էրկու քար ա ծախում՝ հատը էրկու-իրեք հազար մանեթով: Էթում ա բանահի, խառատի կուշտ, բարշում ա, որ էգսի օրը գան իրանց հմար մի ձեռք լավ տներ շինեն: Թողում ա գալի տուն:

Դրուստ որ, էգսի օրը էն բաշտեն ուստեքը իրանց ֆահլեքանց հեննա գալիս են սրանց տները շինում: Մի շարթումը մի էնթավուր տներ են կայնացնում, որ տենողի խելքը էթում էր: Տղեն բերում ա դրանց հաշիվ-մաշիվ վերջացնում, ուստեքանց ճամփու դնում:

Իրիկունը հերը գալիս ա, տղեն ասում ա հորը.— Ա՛յ հեր, բու ա չորանություն անես, մեզ ընքան մալ ու դովաթ ունենք, որ քանի սաղ ու կենդանի ենք ուտենք չի հատնի. ուր մնաց, որ քոմմաք էլ հասել ենք. ա՛յ մի-մին ախպորտանցս պսակենք, մի-մի գործի դնենք, մեզ հմար էլ դինջ ապրենք, զաթի քու էլ դինջանալու վախտն ա:

Հերը տղի խոսքին շատ ա հավանում, վեր ա կենում տղի ճակատը պաշում, օրհնում, որ ըդենց բարի ժառանգ ա, ուրախանում, աշխարովը մին ա ըլնում:

Բերում են ամեն ամիս մին-մին տղերքանցը նշան դնում,

պսակում, լավ-լավ աղջկերք ուզում իրանց հմար, մին-մին գործի կանում՝ գլուխ պահում:

Մի օր էլ հերը կանչում ա խուղավերդուն, ասում ա.— Որդի՛, սրեն հմի քունն ա, քեզ հմար պտի աղջիկ ջկենք, պսակենք:

Տղեն էս որ լսում ա՝ հորը, նստում ա, մին-մին նաղլ ա անում իրա գլխի անցկացածը, ոնց որ ես ձեզ նաղլ արի՛:

Հորը ասում ա.— Հմի պտի ես էթամ իմ հորնումոր կուշտը, հմի նրանք դարդավարամ են էլե. մեղք են, նրանց ծերության վախտը մի մխիթարեմ, նոր դինջ մեռնեմ:

Չորանը որ իմանում ա, թե խուղավերդին թագավորի տղա ա՝ շատ ա զարմանում, որ էսքան լավութուն ա արե իրանց, ըսքան տարի էլ իրան հնազանդ տղություն ա արե: Շատ դեմ կընկնի, որ չէթա, համա դե, ինքն էլ էր շիզյարատեր, չէր կարա եղ քցի:

Կնկանը ասում ա.— Ա՛յ կնիկ, վե՛ր, լավ ճամփի թագարեք տես, որ մեր տղեն պտի ճամփա էթա, ճամփին նեղություն չքաշի:

Կնիկն ա՝ վեր ա կենում, ոնց որ կարգն էր, լավ ճամփի թագարեք ա տննում: Մի էրկու հավ ա խաշում, քուֆթա ա էփում, դաթա ա թխում, ճամփի պաշար ա կապում, հաղրում, էդ դշերն էլ ընշանք լիս լավ քեֆ են անում, էն բաշտեն խուղավերդուն ճամփու դնում:

Թագավորի տղեն ա՝ աստու անումը տալիս ա, ընկնում ա ճամփա:

էթում ա, էթում ա, էթում ա՝ մի օր, էրկու օր, իրեք օր, մասլասի՝ մի շաբաթ, մի չուլ յաբանի տեղ մութը վրա ա կոխում. տղի պաշարն էլ դաթի հատեղ էր, մտքումը ասում ա. «էս գշեր ըստե սթար անեմ, նո՛ր էն բաշտեն կընկնեմ ճամփա»: Դե՛ս ա ման գալի, դե՛ն ա ման գալի՝ մի մենծ քարի տալդի նստում ա դինջանա, որ ինչ ա ջանավար, դադ շմոտանա: Տղեն, որ ըստեց մենակ նստած կըլնի, բիրդան միտը կընկնի իրա Ֆանաուր, կասի. «էլա մի վառեմ տենամ սրա հունարը ինչ էր, որ ես էսքան տարի Հուդի շարշարանքը քաշեցի էս Ֆանաուի խաթրու: Ֆանաուր կվառի, ի՞նչ տենա՝ հրեա չորս արար էկան աղաքին կաննեցին:

— Հը՛, թագավորի ցեղ, աշխարքը քանդենք, թե՛ շինենք,— կասեն արարները:

Տղեն էս որ կտենա շատ կզարմանա, կասի.— Ո՛նչ քանդեք, ո՛նչ շինեք, ես շատ սոված եմ, ինձ մի բան տվեք ուտեմ, դուք գնացեք ձեր բանին:

Արաքսները էն սհաթը մի՛ սուսիրա բաց կանեն թագավորի տղի աղաքին, մի՛ սուսիրա, որ էլ չեմ կարող ասի, աստու ստեղծած բարեքը լիքը կըլնի, ընե՛նց լավ-լավ կիրակրներ, ընե՛նց լավ-լավ կիրակրներ, որ սկի հուդավերդին իրա օրում չէր կերե, չէր տեհե:

Խուդավերդին ա՛ սոված վրա ա պրծնում, մի կուշտ աւտում: Որ կշտանում ա, արարները հացը հավաքում են իրանք անէրե-վույթք ըլնում: Թագավորի տղեն էլ թինկն ա տալի էդ քարին, քնում ընշանք լիս:

Որ լիսը բացվում ա, Փանառը վառում ա, արարները գալիս են հարցնում.

— Հը՛, թագա՛վորի ցեղ, աշխարքը քանդե՛նք, թե՛ շինենք:

Խուդավերդին ասում ա — Ո՛նչ քանդեք, ո՛նչ շինեք, ինձ մի Քյահլան ձի տվեք, էթամ մեր երկիրը:

Էն սհաթը արարները մի Քյահլան ձի կրերեն, իրա լավ-լավ սարքերով, ընե՛նց ձի, ընե՛նց ձի, ընե՛նց ձի, որ էլ չեմ կարա ասի:

Էն սհաթը թագավորի տղեն կնստի ձին, կօրզանգի՝ ձին կթռնի կէթա: Շատ կէթա, քիչ կէթա, կհասնի մի գեղի ղրաղի. կտենա հրե գերեզմաններ ա էրեւում, մի բոլ մարդ էլ կիտվել են մի մեռլի գլխի, իրար ձեռից խլում են ու ջարդում. ո՛նց են ծեծում, ո՛նց են ծեծում, որ աստոծ ա խաբար:

Դուռ ձին քշում ա դրանց կուշտը. ձիուցը վեր ա գալի, դրանց հարցնում ա. — Էդ խեղճ մեռելը ձեզ ի՞նչ ա արե, որ ըդենց ծեծում, ջարդոտում եք. մեղքը չի՞:

Էն մարդիկը ասում են. — Դու չես խաբար, թե սա մեր գլուխը ի՞նչ օյին ա դրե: — Մինը ասում ա. «Ինձ քսան մանեթ ա տալու», մեկելն ասում ա, թե. «Ինձ հիսուն մանեթ», մինը՝ «Տաս», մախլաս՝ ի՞նչ գլխներդ ցավացնեմ, սրանց քոմմքին էլ պարտք ա էլե էս մեռելը. հենց ումից վեր ա կալե, եդ չի տվե:

Էն սհաթը Խուդավերդին ջիրիցը մի բոլ փող ա հանում, սրանց քոմմքի պարտքն էլ տալիս ա; ճամփու ա դնում իրանց բանին: Ծննա մի պուճուր էրեխա ա ռաստ գալի, ղրկում ա, տերտեր ա բերիլ տալի, մարդ ա բերում, ոնց որ կարգն ա, թագադան էս մեռլին թաղում են, էթում իրանց բանին. ինքն էլ ձին սարքում ա, էլ եդ նիլնում ընկնում ճամփա:

Էթում ա, էթում ա, էթում ա՝ մի սհաթ, էրկու սհաթ, բիրդան

եղ ա մտիկ անում, ի՞նչ տենա՝ էրկու ձիավոր ընկել են իրա են-
նուցը, ո՞նց են քշում, ո՞նց են քշում, ո՞նց որ գլուզա դիպած:
Աղաքի ձիավորի ձին սև ա ըլնում, ետնինը՝ կապիտ՝ ետուգավեր-
դին սրանց որ տենում ա, վախլությունիցը շի իմանում, թե որդե
տափ կենա: Մին էլ ինչ ա տենում՝ եղի կապիտ ձիավորը էկավ
վրա հասավ աղաքի սև ձիավորին վե կալավ տվեց գեննովը,
բանֆոդի արեց:

Շատ դարմացաւ, թե էս ի՞նչ բան էր, էս կապիտ ձիավորը
ուվ էր, որ ըսենց իրան ազատեց. կայնում ա ընշանք էն կապիտ
ձիավորը գալիս ա թագավորի տղի կուշտը, ասում ա.— Սրանից
եղը դու արխեին գնա՛. էլ ոչ մի զիան չի գա քեզ:

էս ասում ա, ուշում ա, որ էթա, ետուգավերդին ասում ա.—
Յավա՛շ, դու ո՞վ իր, որ էկար ինձ ըդենց փորձանքից ազատե-
ցիր, էդ լավությանդ տակիցը ընչով կարամ դու գա:

Կապիտ ձիավորն ասում ա.— Ես էն մեռլի Հրեշտակն եմ, որ
դու էն մարդկերանց ձեռիցը պրծացրիր, ընենց առք-փառք թա-
ղեցիր. էն սև ձիավորն էլ էն դարվիշն էր, որ քեզ ըդենց փորձան-
քի մեջ էր քցե. հմի որ իմացել ա, թե դու ես էկել լիս աշխարհ,
էկել էր, ուշում էր քեզ սպանի, որ Յանառը ձեռիցդ առնի. համա
ես նրան ընե՛նց տվի գեննովը, որ ո՞նչ տվեց, ո՞նչ առավ՝ հենց
տեղն ու տեղը մնաց մեռած:

Եննա մեռլի Հրեշտակը ջիբիցը մի խնձոր ա տալի թագավորի
տղին, ասում ա.— Ա՛ռ էս խնձորը, հերնումերդ կուտն կշահե-
լանան, աղլուխդ էլ տուր ձիու քրտինքը սրբեմ՝ տամ տար, հեր-
նումերդ բու հմար էնքամ լաց են էլե, որ ջուխտն էլ քոռացել են՝
էս աղլուխը որ քսեն աչքներին, էն սհաթը կսաղանան:

Խուդավերդին ա՝ ուրախ-ուրախ աղլուխը տալիս ա մեռլի
Հրեշտակին, նա էլ ձիու քրտինքը սրում ա՝ էլի եղ տալի ետուգա-
վերդուն, հեննեն մնաս բարով ա անում ու էն սհաթը անէրեւոյթք
ա ըլնում: Խուդավերդին շատ ա զարմանում, թե՛ էս ի՞նչ էր,
ըսենց էկավ ու գնաց. ասուն փառք ա տալի ընկնում ճամփա:

էթում ա, էթում ա, էթում ա՝ մի սհաթ, էրկու սհաթ, իրեք
սհաթ, մի օր, մախլասի՝ մի շաբաթ, հասնում ա իրա քաղաքի
սնուր. տենում ա հրե մի նախրչի նախիրը արածացնում ա, էթում
ա էդ նախրչու կուշտը հարցնում ա.— Բարո՞վ նախրչի,— ասում
ա,— ըսկի ձեր քաղաքումը ի՞նչ կա, ի՞նչ չկա:

— Աստու հա՛ղար բարին, ա՛յ ճամփորդ աղայեր,— ասում ա նախընդհին,— մեր քաղաքի մենծ ցավն էն ա, որ մի լավ թագավոր ունենք՝ նա մինուճար մի տղա ուներ, էդ տղեն խաբուլթյունով մի դարվիշ տարավ, էլ եդ շքերեց. մեր թագավորը ու իրա կնիկը էնքա՛մ լաց էլան, որ էս էրկու տարի ա ջուխտն էլ լավ քոռացել են, աշխարթի լիցը գրկվել, մեր սաղ խալխն էլ էն խեղճերի հմար դարդի մեջ ա:

Տղեն էս որ լսում ա, նախընդհին ասում ա.— Որ ըտենց ա՛ թեզ վազի խաբար տար ձեր թագավորին, ասա՛, որ տղեդ էկել ա, հմի, որդն որի ա կգա:

Նախընդհին, որ էս խաբարը չի լսում, ուրախությունիցը օխտը գազ ծլունկ ա ըլնում, ընկնում էդ տղի ոնները. ուզում ա, որ աղի պես լիզի, նոր որ ուշը վրա ա գալի, վազելոն էթում ա թագավորին խաբար տանում: Դուզ էթում ա թագավորի ամարաթի դուռը ծծո՛ւմ, նոքարները դուռ են գալի հարցնում.— էդ ո՞վ ա.

Նախընդհին ասում ա.— Ես եմ՝ ձեր գեղի նախընդհին, ուզում եմ թագավորին թեզ տեսամ, վազ գործ ունեմ հեննեն:

Նոքարները էթում են թագավորին իմաց անում. թագավորն ասում ա.— Գնացե՛ք կանչե՛ք, տեսանք ո՞վ ա:

Նոքարները էթում են նախընդհին բերում ներս:

Նախընդհին ա՛ ուրախ-ուրախ էթում ա թագավորին գլուխ ա տալի ասում.— Թագա՛վորն ապրած կենա, տղեդ գալիս ա, հրե մեր սնոռումը դինջանում ա:

Թագավորը էս որ չի լսում՝ ուրախանում, աշխարովը մին ա ըլնում: Էն սհաթը հրամայում ա նախընդհին լավ-լավ փեշքաշներ տան, ճամփու դնեն. ինքն էլ իրա կնկա հեննա, պալատականների հեննա վեր ա կենում էթում տղի աղաքը:

Տղեն հորն ու մորը տենալու բաշտան վաղում ա փաթթվում նրանց ձտովը, պաշալում. էնքա՛մ ուրախանում են, որ էլ հալ ու հեսար չկար: Նո՛ր էն սհաթը տղեն մեռլի Հրեշտակի տված աղլոփը հանում ա հորնումոր աչքերը սրբում ա: Էն սհաթը սրբելու բաշտան էրկսի աչքերն էլ բացվում ա: Եննա ջիբիցը հանում ա Հրեշտակի տված խնձորն էլ տալիս ա հորնումորը, որ ուտեն: Ուտում են, էրկուսն էլ հենց ուտելու բաշտան դառնում են ջահիլ-ջիվան մարդ ու կնիկ: Էլ ի՞նչ քեֆ, ի՞նչ ուրախություն, որ էլ չեմ կարող ասի:

Մի քանի օր, որ տղեն դինջանում ա պրծնում, հերն ասում ա.— Ա՛յ որդի, չե՛ս ասի Ֆլա՛ն թագավորը ղոշուն ա վե կալե, գալիս ա մեր վրեն կռիվ:

Տղեն ասում ա.— Ա՛յ հեր, դու ըսկի դարդ մի անի, էս Ֆա-նաորը ընենց հունար ունի, որ ի՛նչ ուզենանք՝ անիլ կտանք, դու արխսին կաց: Հենց էս Ֆանառի խաթրու էր, որ էն դարվիշը ինձ տարավ ու ես էլ էսքամ չարչարվեցի:

Նոր տղեն նստում ա, հորը մին-մին նաղլ ա անում իրա գըլ-խով անց կացածը, ոնց որ ես ձեզ նաղլ արի, ու էն սհաթը Ֆա-նաորը վառում ա:

Արարենբը գալիս են հարցնում.— Հը՛, թագա՛վորի ցեղ, աշ-խարքը քանդե՞նք, թե՛ շինենք:

Թագավորի տղեն ասում ա.— Ո՛նչ քանդեք, ո՛նչ շինեք, գնա-ցեք Ֆլա՛ն թագավորի ղոշնի վրա կռիվ,— ու հոր հեննա իրանք թագարեք են քաշում, էթում ավի:

Անց ա կենում մի օր, էրկու օր, բիրդան նաղիր-վեզիրը գա-լիս են խարար բերում, թե.— էն թագավորի ղոշունը քոմմա կո-տորվել են, նրանցից մի էրկու մարդ անջախ սաղ-մնացին, որ խարար տանեն իրանց թագավորին:

Նո՛ր թագավորը հրամայում ա նազրի աղջիկը տան իրա տղին: Նազրի աչքը ղաթի վաղուց էր թագավորի տղի վրա: Բերում են աղջիկը տալի, նշան դնում, օխտը օր, օխտը գշեր հարսանիք անում: Հերն էլ իրա թախտիցը վեր ա գալի խուղավերդուն դնում իրա ձեռովը թագավոր:

Աստանից իրեք խնձոր ա վեր ընկնում. մինը՝ ասողին, մինը՝ ասիլ տվողին, մինն էլ՝ անկաջ դնողին:

